

УДК 340.12(043)

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-103-111

Кривенко Олександр Васильович,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри військового права та правоохоронної діяльності
Національного університету оборони України
o.krivenko11@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4776-3465

Грицик Мирослав Володимирович,

слухач Національного університету оборони України
GrycykM@gmail.com
ORCID ID: 0009-0003-9303-0275

Федорчук Микола Васильович,

начальник командно-штабного курсу тактичного рівня (L-2) факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.
e-mail: fedorcukmikola7@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-7322-0192

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття становить детальний аналіз системи правового регулювання діяльності Національної гвардії України у контексті забезпечення національної безпеки та захисту громадянства. Автор поглиблено досліджує низку ключових законодавчих актів, що безпосередньо визначають статус, функції та повноваження Національної гвардії України. Починаючи від Конституції України, міжнародними договорами, законами України та закінчуючи іншими нормативно-правовими актами, спеціально призначеними для регулювання діяльності НГУ, стаття ретельно аналізує всі аспекти правового регулювання, що впливають на діяльність цієї важливої установи.

Особлива увага приділяється вивченню впливу нормативно-правового середовища на організаційну структуру Національної гвардії України, розподіл повноважень між його підрозділами та загальне функціонування цього військового формування. Важливим аспектом аналізу є розгляд правових рамок використання сил та засобів Національної гвардії України для забезпечення національної безпеки, а також контролю за її діяльністю.

Окрім того, стаття висвітлює проблематику взаємодії Національної гвардії України, що є актуальними в умовах сучасного соціально-політичного контексту. Проаналізовано недоліки у виконанні завдань, нескоординованість реформ у сфері безпеки та недостатню координацію системи безпеки. Визначено, що відсутність окремого статуту для Національної гвардії України може призвести до плутанини в ланцюжку командування та нечіткостей у визначенні повноважень. Також зазначений факт недостатньої регуляції явища непокори, що є актуальною проблемою серед військових сьогодні та впливає на готовність військових до дій, що створює проблеми у забезпеченні стабільності як у армії, так і у суспільстві. Розв'язання цих проблем вимагає нових, сучасних підходів у законодавстві та практиці функціонування Національної Гвардії України. Дослідження націлене на виявлення та розуміння основних нормативних аспектів, що визначають діяльність Національної гвардії України, а також на забезпечення відповідності її діяльності законодавству країни.

Отже, у статті обговорюється широкий спектр викликів, що стоять перед Національною гвардією України в сучасному політичному та соціальному контексті, та запропоновані шляхи їх вирішення. Загальний підхід статті полягає у глибокому аналізі нормативно-правового середовища, в якому діє Національна гвардія України, з метою виявлення ключових аспектів, що визначають її діяльність та взаємодію з іншими структурами правоохоронного співтовариства.

Ключові слова: Національна гвардія України, правове регулювання, нормативно - правові акти, повноваження, ієрархія законодавства.

Kryvenko O., Hrytsyk M., Fedorchuk M. LEGAL FEATURES OF THE FUNCTIONING OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article provides a detailed analysis of the legal regulation system governing the activities of the National Guard of Ukraine in the context of ensuring national security and protecting citizenship. The author thoroughly examines a range of key legislative acts directly determining the status, functions, and powers of the National Guard of Ukraine. Starting from the Constitution of Ukraine, international treaties, Ukrainian laws, and ending with other regulatory legal acts specifically designed to regulate the activities of the National Guard, the article meticulously analyzes all aspects of legal regulation affecting the operation of this important institution.

Special attention is paid to studying the impact of the legal environment on the organizational structure of the National

Guard of Ukraine, the distribution of powers among its units, and the overall functioning of this military formation. A significant aspect of the analysis is the consideration of the legal framework for the use of force and means by the National Guard of Ukraine to ensure national security, as well as control over its activities.

Additionally, the article highlights the issues of interaction of the National Guard of Ukraine, which are relevant in the context of the current socio-political situation. The shortcomings in task performance, the lack of coordination of reforms in the security sector, and insufficient coordination of the security system are analyzed. It is noted that the absence of a separate statute for the National Guard of Ukraine may lead to confusion in the chain of command and ambiguities in defining powers. The insufficient regulation of insubordination also affects the readiness of military personnel for actions, creating problems in ensuring stability both within the army and in society. The resolution of these issues requires new, modern approaches in legislation and the practice of functioning of the National Guard of Ukraine.

The research is aimed at identifying and understanding the key regulatory aspects that determine the activities of the National Guard of Ukraine and ensuring compliance with the legislation of the country. Therefore, the article discusses a wide range of challenges facing the National Guard of Ukraine in the modern political and social context and proposes ways to address them. The overall approach of the article lies in a deep analysis of the legal and regulatory environment in which the National Guard of Ukraine operates, aiming to identify the key aspects that define its activities and interaction with other law enforcement structures.

Key words: National Guard of Ukraine, legal regulation, regulatory and legal acts, powers, hierarchy of legislation.

Постановка проблеми. Національна Гвардія України має ключове значення для забезпечення безпеки та захисту громадянства, але її ефективність стикається з різними проблемами. Стаття розглядає недоліки у виконанні завдань, недосконалість реформ у безпеці, та неповну координацію забезпечення системи безпеки. Відсутність окремого статуту для Національної гвардії може призвести до плутанини в ланцюжку командування та недоречностей у визначенні повноважень. Неповне регулювання такого діяння, як непокора, впливає на готовність до дій військових, створюючи проблеми у забезпеченні стабільності в армії та суспільстві. Вирішення цих проблем потребує нових, сучасних підходів у законодавстві та практиці функціонування Національної Гвардії України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізовано всю чинну нормативно-правову базу, що стосується діяльності НГУ. Проаналізовано міжнародні акти, що ратифіковані Україною. Правові особливості функціонування НГУ були досліджені в наукових працях Буга Г.С., Агапова О.В., Волков І.М., Горбач Д.О., Олещенко О.А., Перепада В.І., та інших провідних науковців. Таке діяння, як непокора висвітлили в своїх працях Різник О.Р., Білошицький В.І., Гангал А.В., Стукан С.О., Бех С.М., Конова А.О., Косяк О.В.

Метою статті є дослідження та аналіз правового контексту, який регулює діяльність НГУ з метою визначення проблем та виявлення шляхів їх вирішення для покращення ефективності та забезпечення безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння та аналіз правових аспектів функціонування Національної гвардії України (далі – НГУ) в сучасному контексті вимагає, перш за все, детального розгляду терміну «Національна гвардія України». Згідно, ч.1. ст.1 Закону України «Про Національну гвардію України»: «НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями, яке входить до системи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС). Вона має за завдання захищати і охороняти права, свободи та законні інтереси громадян, суспільства і держави від різних правопорушень та забезпечувати громадську безпеку. Також вона взаємодіє з правоохоронними органами для забезпечення державної безпеки, захисту державного кордону, боротьби з тероризмом та іншими загрозами» [1].

НГУ стала ключовим органом у системі національної безпеки та оборони держави, особливо після «окупації Криму Росією та російської агресії на Донбасі у 2014р.» [2]. Порушення територіальної цілісності України суттєво змінило ставлення влади до НГУ. Історія НГУ відображала внутрішньополітичні процеси, а розвиток часто залежав від особистих мотивів політиків. «За період з 1991 по 2000 рік, коли НГУ була розформована, роль і функції в системі оборони держави були нечітко визначені. Потреба у відновленні НГУ виникла у 2014р.» [3]. Ці події викликали потребу у відновленні НГУ як самостійного силового відомства.

Ефективна робота НГУ залежить від різноманітних чинників, проте особливу увагу приділяють правовим засадам, на яких ґрунтується її функціонування. Правові засади включають систему нормативно-правових актів різного юридичного статусу, що визначають правові умови для діяльності органу, і включають принципи, що керують виконанням конкретних завдань. Ці нормативно-правові акти визначають мету, завдання, функції, принципи, компетенцію та повноваження НГУ.

Правові засади діяльності НГУ визначаються низкою нормативно-правових актів, які найбільш доцільно розглядати залежно від їх юридичної сили. В преамбулі Конституції України вказано: «керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію - Основний Закон України» [4].

Відповідно до ієрархії нормативно-правових актів України, слід першочергово звернутися до Конституції України. Наприклад, в ст. 17 Основного Закону визначаються засади діяльності військових формувань, до яких відноситься НГУ. А точніше визначається: «законодавча визначеність існування, організації та порядку діяльності правоохоронних органів, зокрема й НГУ; заборона використання військових формувань для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності; соціальний захист службовців військових

формувань таких як НГУ та членів їхніх сімей» [4]. Отже, в даній ст. зазначено, що основними функціями держави є захист суверенітету та територіальної цілісності, забезпечення державної безпеки, а також соціальний захист громадян, що перебувають на службі у військових формуваннях, таких як НГУ.

Ст.3 Конституції України зазначає: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [4]. Функції НГУ пов'язані зі збереженням державної безпеки та громадського порядку, що є важливими для гарантування прав і безпеки громадян. Ця обов'язкова функція покладається як на державу в цілому, так і на всі її державні органи, до яких належить НГУ.

Ст.19 Конституції України стверджує, що «правовий порядок базується на принципах, за якими ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством» [4]. НГУ, як частина МВС України, має дотримуватися цієї норми в своїй діяльності. Крім того, ст.30 Конституції України «гарантує недоторканість житла, але у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей чи майна» [4]. НГУ може проводити огляд і обшук згідно з установленими законом процедурами.

Ст.56 Конституції України «встановлює відповідальність органів влади, включаючи посадових осіб НГУ, за неправомірні дії або бездіяльність, і передбачає можливість компенсації шкоди за рахунок держави чи місцевих органів» [4]. Це забезпечує захист прав та інтересів громадян у випадках можливого порушення закону або недбалості у виконанні обов'язків.

Згідно з ч.2 ст. 19 Закону України «Про правотворчу діяльність», «міжнародні договори, на які Україна надає згоду, мають вищу юридичну силу над іншими нормативно-правовими актами на території країни» [5]. Тому важливо проаналізувати міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною, що стосуються функціонування НГУ.

Серед основних міжнародних нормативно-правових актів слід відзначити Європейську конвенцію з прав людини, яка «гарантує основні права та свободи, такі як право на життя та заборону катування та інші» [6]. НГУ повинна дотримуватися цих стандартів у всіх аспектах своєї діяльності, забезпечуючи захист прав людини, включаючи право на справедливий судовий процес та свободу висловлення думки. «Європейська конвенція з прав людини передбачає створення Європейського суду з прав людини для забезпечення дотримання цих зобов'язань» [6].

На офіційному сайті Міністерства юстиції України зазначено: «що заяви до Суду можуть бути подані лише у випадках, коли суб'єкт владних повноважень держави несе відповідальність за порушення прав. Заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних інституцій, не розглядаються Судом» [7]. Термін «суб'єкт владних повноважень» визначається як орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова або службова особа, або інший суб'єкт, що здійснює публічно-владні функції або надає адміністративні послуги» [8]. Отже, НГУ має владні повноваження, що означає, що порушення прав людини можуть бути розглянуті Європейським судом з прав людини.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права «зобов'язує кожну державу поважати права всіх осіб без будь-якої дискримінації» [9]. НГУ має діяти відповідно до цих зобов'язань, забезпечуючи безпеку громадян та збереження громадського порядку, з урахуванням їхніх прав та свобод.

Ще одним важним міжнародним договором є «Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання» [10]. Вона визначає поняття «катування» та заходи для його запобігання. Конвенція «зобов'язує держави-учасниці приймати ефективні заходи для запобігання катуванням, навіть у виняткових обставинах» [10]. Цей договір є ключовим для НГУ, оскільки встановлює міжнародні стандарти прав людини, які НГУ має дотримуватися, особливо під час воєнних конфліктів чи інших надзвичайних обставин.

Сьогодні, коли Україна перебуває у воєнному стані, важливо розглянути «Конвенцію про захист цивільного населення під час війни» [11]. Цей міжнародний договір встановлює порядок його застосування у випадках оголошеної війни чи окупації. Його суть полягає в «захисті прав і гідності осіб, які не беруть участь у бойових діях, та забороні на насильство та інші порушення» [11]. Ці стандарти є обов'язковими для всіх сторін конфлікту. «НГУ бере участь у відсічі збройної агресії та територіальній обороні» [1]. Це означає, що НГУ зобов'язана дотримуватися стандартів гуманної поведінки та надання допомоги пораненим, які визначені даною Конвенцією.

Важливою частиною діяльності НГУ є співробітництво з іншими країнами через міжнародні угоди, наприклад, «Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про співробітництво в галузі озброєння та військової техніки» [12]. Ця угода спрямована на розвиток військово-технічного співробітництва, включаючи обмін досвідом та доступ до передових технологій. Для НГУ це відкриває можливості для покращення бойових можливостей та ефективності виконання завдань національної безпеки і оборони.

Закони після міжнародних договорів у ієрархії нормативно-правових актів визначають принципи діяльності НГУ, ґрунтуючись на Конституції України та чинних міжнародних договорах.

Перш за все розглянемо Закон України «Про національну безпеку України». Закон визначає «повноваження державних органів у цій сфері та створює основу для інтеграції їхньої політики» [13].

Відповідно до ст.12 та ст.18 цього закону, «НГУ входить до сектору безпеки і оборони та має визначені функції як у мирний, так і у воєнний час» [13]. Таким чином, цей закон є ключовим для регулювання діяльності НГУ у сфері національної безпеки.

Закон України «Про Національну гвардію України»: «визначає правові засади та порядок діяльності НГУ, встановлює її статус як військового формування з правоохоронними функціями у системі МВС України» [1]. Закон також визначає: «завдання, функції та правовий статус військовослужбовців, а також права НГУ, включаючи право на застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї» [1]. Аналіз цього закону є ключовим для розуміння ролі НГУ в системі національної безпеки та захисту громадян України.

У ст.18 Закону України «Про національну безпеку України» вказано, що «НГУ має приводитися в готовність до виконання завдань за призначенням під час дії воєнного стану, входить до складу оборонних сил та підпорядковується відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану»» [13]. Тому важливо проаналізувати цей останній закон. В преамбулі даного закону зазначено, що він «визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, а також правові засади діяльності органів державної влади, військового командування та інших структур у таких умовах, забезпечуючи гарантії прав і свобод громадян та законні інтереси юридичних осіб» [14]. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає принципи діяльності НГУ під час воєнного стану. Оголошений з 24 лютого 2022 року, воєнний стан вимагає від НГУ активного виконання своїх обов'язків у зоні бойових дій. Аналіз цього закону допомагає краще зрозуміти роль та ефективність виконання завдань НГУ в умовах воєнного періоду.

Для розуміння діяльності НГУ важливо аналізувати Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану». Цей закон визначає «правила введення та дії надзвичайного стану, забезпечуючи дотримання прав та свобод громадян, у тому числі здійснення заходів з відновлення громадського порядку та захисту життя та здоров'я громадян» [15], ключуючи використання НГУ в межах їх повноважень.

Інший важливий закон, що становить правову базу для НГУ, - це Закон України «Про боротьбу з тероризмом». Він спрямований на «захист особи, держави та суспільства від тероризму, визначаючи правові та організаційні засади цієї боротьби та повноваження виконавчих органів» [16].

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»: «регулює відносини між державою та громадянами щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності» [17]. Він також «встановлює загальні принципи військової служби в Україні» [17]. Цей закон прямо відноситься до НГУ як до військового формування.

У Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначаються: «основи внутрішньої політики, включаючи національну безпеку і оборону» [18]. Ці положення застосовуються для управління діяльністю НГУ, що є ключовим компонентом сектору безпеки та оборони. Мета закону полягає в «забезпеченні національної безпеки та обороноздатності, реалізації реформ у ЗСУ для ефективного реагування на загрози, а також у соціальному захисті військовослужбовців та розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу» [18].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлює: «основні принципи державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та їх сімей, створюючи сприятливі умови для виконання ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни» [19]. НГУ, як військоове формування, діє відповідно до цього Закону, оскільки більшість її складу складають військовослужбовці.

Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» встановлює: «умови, норми і порядок пенсійного забезпечення громадян України, зокрема тих, хто мав військову або службу в органах внутрішніх справ» [20].

Затверджений законом «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» статут важливий для аналізу. Статут «поширюється на військовослужбовців НГУ. Визначає права, обов'язки та взаємовідносини військовослужбовців ЗСУ, включаючи НГУ, а також правила внутрішнього порядку в їхніх військових частинах та підрозділах» [21].

Після законів у ієрархії нормативно-правових актів стоять «постанови Верховної Ради України та укази Президента України» [5]. Для НГУ особливо важливими є укази Президента України.

Саме Указом Президента затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО України) «Про Стратегію національної безпеки України». Дана стратегія розроблена: «для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони» [22]. Стратегія визначає напрями майбутньої правової регламентації діяльності НГУ та має планувальний характер.

Важливий указ Президента стосується рішення РНБО України щодо «Стратегії воєнної безпеки України». Мета стратегії – «забезпечення обороноздатності України та сприяння інтеграції в євроатлантичний простір та набуття членства в НАТО» [23]. Для НГУ ця стратегія є основою для розробки та реалізації стратегічних напрямів з метою безпеки та захисту.

Указ Президента щодо «Стратегії забезпечення державної безпеки»: «визначає загрози та завдання державної політики у цій сфері та є основою для планування та реалізації відповідної політики» [24]. Це співпадає з принципами, які керують НГУ у цьому напрямку, сприяючи виконанню її завдань у цьому

контексті.

Положення «Про головний орган військового управління НГУ», затверджене Указом Президента визначає: «завдання, напрями діяльності, повноваження Командувача НГУ та інші організаційні принципи для створення системи ефективного управління» [25].

На останок розглянемо Положення «про проходження громадянами України служби у військовому резерві НГУ». Це положення «встановлює порядок добору та умови прийняття громадян на службу у військовому резерві НГУ, а також їхню службу у військовому резерві» [26].

Наступною категорією за ієрархією нормативно - правових актів є «постанови Кабінету Міністрів України...» [5]. В цих нормативно – правових актах, як в правовій базі НГУ доцільно виділити наступні: Постанова КМУ «Про затвердження переліку спеціальних вантажів, які підлягають охороні та обороні Національною гвардією України» [27]; Постанова КМУ «Про затвердження переліку органів державної влади, що підлягають безоплатній охороні Національною гвардією» [28]; Постанова КМУ «Про затвердження Порядку відшкодування витрат та збитків, пов'язаних з використанням військовослужбовцями Національної гвардії транспортних і плавучих засобів фізичних або юридичних осіб» [29]; Постанова КМУ « Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які виконували бойове (службове) завдання із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в умовах безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями» [30]; Постанова КМУ «Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань» [31].

Наступною ланкою в ієрархії нормативно – законодавчих актах є «накази міністерств» [5]. НГУ входить до системи МВС України, тому важливо детально проаналізувати їхні акти. Зокрема, розглянемо Положення «Про військові частини і підрозділи з охорони громадського порядку НГУ», яке визначає: «призначення, завдання, функції, статус військових частин і підрозділів з охорони громадського порядку НГУ» [32].

Положення «Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання НГУ» затверджене МВС визначає: «призначення, основні завдання, функції, правовий статус органу військового управління оперативно-територіального об'єднання НГУ» [33].

Важливим є Положення «Про загоони спеціального призначення НГУ» де визначається: « основні завдання, функції та порядок діяльності загонів спеціального призначення, що входять до складу територіальних управлінь НГУ» [34].

Інструкція «З організації речового забезпечення в НГУ в мирний час та особливий період» визначає: «завдання, організацію та порядок речового забезпечення військовослужбовців, які проходять військову службу у різних установах НГУ» [35].

Хоча НГУ має значну нормативно-правову базу, важливо створити окремий статут для неї. Відсутність такого статуту може призвести до недоречностей у визначенні повноважень та координації з іншими військовими формуваннями, що може ускладнити дії та мобілізацію НГУ. Чіткі правила та процедури є важливими для забезпечення ефективності дій та уникнення збентеження серед особового складу. Створення окремого статуту для НГУ є важливим для її ефективності та здатності до бойових дій. Цей статут допоміг би чітко визначити місію, функції та правовий статус НГУ, а також встановити процедури командування та координації в умовах бойових дій.

Проблема непокори серед військових, включаючи НГУ, є актуальною сьогодні. Закон України «Про оборону України» передбачає різні види відповідальності - дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну [36]. Згідно зі ст.402 Кримінального кодексу України, «непокора» означає відмову виконати наказ начальника [37]. Ця проблема може впливати на здатність військових до бойових дій, що негативно впливає на їхню ефективність. Шляхи вирішення включають удосконалення правових механізмів, підвищення свідомості, психологічну підтримку та стимулювання дисципліни. Зміни в законодавстві й заходи можуть зменшити проблему непокори серед військових та забезпечити більшу стабільність в армії.

Висновки. НГУ має значну базу законодавства, включаючи ратифіковані міжнародні акти, закони, укази Президента, статuti, інструкції. Проте, відсутність окремого статуту може призвести до недоречностей у визначенні її повноважень та обов'язків, особливо під час бойових дій. Створення такого статуту є кроком для забезпечення ефективної діяльності НГУ та визначення її правового статусу. Крім того, проблема «непокори» серед військовослужбовців може впливати на їхню здатність до бойових дій та загрожувати дисципліні в армії. Розуміння цього явища допоможе розробити стратегії для його запобігання та збереження стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
2. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки *Український Тиждень*. 2014. № 42. С. 28-42. URL: https://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2014/10_2014/17/26-42.pdf

3. Національна гвардія України. Історія України після 24 серпня 1991 року. URL: <http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/pislya91/natsionalna-hvardiia>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335420?find=1&text=%D1%96%D1%94%D1%80%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%8F#w1_1
6. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
7. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini>
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
10. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
11. Конвенція ООН про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
12. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про співробітництво в галузі озброєння та військової техніки від 15.02.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_035#Text
13. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
14. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
15. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
16. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
17. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
18. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
19. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
20. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>
21. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>
22. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
23. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України": Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
24. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про Стратегію забезпечення державної безпеки": Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>
25. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України: Указ Президента України від 28.03.2014 № 346/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346/2014#Text>
26. Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України: Указ Президента України; від 10.08.2012 № 470/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470/2012#Text>
27. Про затвердження переліку спеціальних вантажів, які підлягають охороні та обороні Національною гвардією України Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2014-%D0%BF#Text>
28. Про затвердження переліку органів державної влади, що підлягають безоплатній охороні Національною гвардією України Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 № 971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971-2015-%D0%BF#Text>
29. Про затвердження Порядку відшкодування витрат та збитків, пов'язаних з використанням військовослужбовцями Національної гвардії транспортних і плавучих засобів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-2015-%D0%BF#Text>

30. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які виконували бойове (службове) завдання із захисту незалежності, суверенітету, територіальної цілісності: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203-2020-%D0%BF#Text>

31. Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-%D0%BF#Text>

32. Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони громадського порядку Національної гвардії України МВС України; Наказ МВС України від 16.06.2014 № 567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0729-14#Text>

33. Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України МВС України: Наказ МВС України від 16.07.2014 № 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-14#Text>

34. Про затвердження Положення про загони спеціального призначення Національної гвардії України МВС України: Наказ МВС України від 20.12.2018 № 1036. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-19#Text>

35. Про речове забезпечення Національної гвардії України МВС України: Наказ МВС України від 07.06.2017 № 475. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0797-17#Text>

36. Про оборону України Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

37. Кримінальний кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2840>

REFERENCES:

1. Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy. (2014, March 13). [On the National Guard of Ukraine]. *Zakon Ukrainy №876-VII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> [in Ukrainian].

2. Vasylenko, V. A. (2014). Rosiisko-ukrainska viina 2014 roku: prychny, perebih ta polityko-pravovi otsinky. [Russian-Ukrainian war of 2014: causes, course and political and legal assessments]. *Ukrainskyi. Tyzhden*. № 42. 28-42. Retrieved from: https://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2014/10_2014/17/26-42.pdf [in Ukrainian].

3. Natsionalna hvardiia Ukrainy. Istorii Ukrainy pislia 24 serpnia 1991 roku. (2019). [National Guard of Ukraine. History of Ukraine after August 24, 1991]. *Tyzhden*. Retrieved from: <http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/pislya91/natsionalna-hvardiia> [in Ukrainian].

4. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. № 254k/96-VR. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

5. Pro pravotvorchu diialnist. (2023, August 24). [On law-making activity]. *Zakon Ukrainy № 3354-IX*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335420?find=1&text=%D1%96%D1%94%D1%80%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%8F#w1_1 [in Ukrainian].

6. Konventsiiia Rady Yevropy pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy). (1950, November 4). [Council of Europe Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with protocols)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].

7. Ofitsiinyi sait Ministerstva yustytzii Ukrainy. [Official website of the Ministry of Justice of Ukraine]. Retrieved from: <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini> [in Ukrainian].

8. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy. (2005, July 6). [Administrative Judicial Code of Ukraine]. № 2747-IV. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].

9. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava. (1966, December 16). [International Covenant on Civil and Political Rights]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [in Ukrainian].

10. Konventsiiia OON proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hidnist, vydiv povodzhennia i pokarannia. (1984, December 10). [UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 [in Ukrainian].

11. Konventsiiia OON pro zakhyst tsyvilnoho naseleння pid chas viiny. (1949, August 12). [UN Convention on the Protection of the Civilian Population in Time of War]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text [in Ukrainian].

12. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Frantsuzkoi Respubliky pro spivrobotnytstvo v haluzi ozbroiennia ta viiskovoi tekhniki. (1996, February 15). [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the French Republic on cooperation in the field of armaments and military equipment]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_035#Text [in Ukrainian].

13. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy. (2018, June 21). [On the national security of Ukraine]. *Zakon Ukrainy №2469-VIII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

14. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu. (2015, May 12). [On the legal regime of martial law]. *Zakon Ukrainy №389-VIII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

15. Pro pravovyi rezhym nadzvychainoho stanu. (2000, March 16). [On the legal regime of the state of emergency]. *Zakon Ukrainy №1550-III*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> [in Ukrainian].
16. Pro borotbu z teroryzmom. (2003, March 20). [On the fight against terrorism]. *Zakon Ukrainy № 638-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> [in Ukrainian].
17. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu. (1992, March 25). [On military duty and military service]. *Zakon Ukrainy № 2232-XII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> [in Ukrainian].
18. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky. (2010, July 1). *Zakon Ukrainy № 2411-VI*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> [in Ukrainian].
19. Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv ta chleniv yikh simei. (1991, December 20). [On social and legal protection of military personnel and their family members]. *Zakon Ukrainy №2011-XII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> [in Ukrainian].
20. Pro pensiine zabezpechennia osib, zvilnenykh z viiskovoi sluzhby, ta deiakykh inshykh osib. (1992, April 9). *Zakon Ukrainy № 2262-XII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> [in Ukrainian].
21. Pro Statut vnutrishnoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy. (1999, March 24). [On the Statute of the Internal Service of the Armed Forces of Ukraine]. *Zakon Ukrainy № 548-XIV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> [in Ukrainian].
22. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku "Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy". (2020, September 14). [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 14, 2020 "On the National Security Strategy of Ukraine"]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 392/2020*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> [in Ukrainian].
23. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku "Pro Stratehiiu voiennoi bezpeky Ukrainy". (2021, March 25). [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 25, 2021 "On the Military Security Strategy of Ukraine"]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 121/2021*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> [in Ukrainian].
24. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 hrudnia 2021 roku "Pro Stratehiiu zabezpechennia derzhavnoi bezpeky". (2022, February 16). [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 30, 2021 "On the Strategy for Ensuring State Security"]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 56/2022*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> [in Ukrainian].
25. Pytannia holovnoho orhanu viiskovoho upravlinnia Natsionalnoi hvardii Ukrainy. (2014, March 28). [Issues of the main body of the military administration of the National Guard of Ukraine]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 346/2014*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346/2014#Text> [in Ukrainian].
26. Pro Polozhennia pro prokhozhenia hromadianamy Ukrainy sluzhby u viiskovomu rezervi Natsionalnoi hvardii Ukrainy. (2012, August 10). [On the Regulation on the service of citizens of Ukraine in the military reserve of the National Guard of Ukraine]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 470/2012*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470/2012#Text> [in Ukrainian].
27. Pro zatverdzhennia pereliku spetsialnykh vantazhiv, yaki pidlihaiut okhoroni ta oboroni Natsionalnoiu hvardiieu Ukrainy. (2014, August 13). [On approval of the list of special cargoes subject to protection and defense by the National Guard of Ukraine]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 338*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
28. Pro zatverdzhennia pereliku orhaniv derzhavnoi vlady, shcho pidlihaiut bezoplatnii okhoroni Natsionalnoiu hvardiieu. (2015, November 25). [On approval of the list of state authorities subject to free protection by the National Guard]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 971*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
29. Pro zatverdzhennia Poriadku vidshkoduvannia vytrat ta zbytkiv, poviazanykh z vykorystanniam viiskovosluzhbovtsiamy Natsionalnoi hvardii transportnykh i plavuchykh zasobiv. (2015, August 19). [On the approval of the Procedure for indemnification of expenses and damages related to the use of vehicles and watercraft by military personnel of the National Guard]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 611*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
30. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia ta pozbavlenia statusu uchasyuka boiovykh dii osib, yaki vykonuvaly boiove (sluzhbove) zavdannia iz zakhystu nezalezhnosti, suverenitetu, terytorialnoi tsilisnosti. (2020, March 3). [On the approval of the Procedure for granting and withdrawing the status of a participant in hostilities of persons who performed a combat (service) task for the protection of independence, sovereignty, and territorial integrity]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 203*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
31. Pro zatverdzhennia pereliku ta Pravyl zastosuvannia spetsialnykh zasobiv viiskovosluzhbovtsiamy Natsionalnoi hvardii pid chas vykonannia sluzhbovykh zavdan. (2017, December 20). [On the approval of the list and Rules for the use of special means by military personnel of the National Guard during the performance of official tasks]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1024*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

32. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro viiskovi chastyny i pidrozdily z okhorony hromadskoho poriadku Natsionalnoi hvardii Ukrainy MVS Ukrainy. (2014, June 16). [On the approval of the Regulation on military units and units for the protection of public order of the National Guard of Ukraine of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Nakaz MVS Ukrainy № 567*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0729-14#Text> [in Ukrainian].

33. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhan viiskovoho upravlinnia operativno-terytorialnoho obiednannia Natsionalnoi hvardii Ukrainy MVS Ukrainy. (2014, July 16). *Nakaz MVS Ukrainy № 681*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-14#Text> [in Ukrainian].

34. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro zahony spetsialnoho pryznachennia Natsionalnoi hvardii Ukrainy MVS Ukrainy. (2018, December 20). [On the approval of the Regulation on the special purpose units of the National Guard of Ukraine of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Nakaz MVS Ukrainy №1036*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-19#Text> [in Ukrainian].

35. Pro rechove zabezpechennia Natsionalnoi hvardii Ukrainy MVS Ukrainy. (2017, June 6). [On material support of the National Guard of Ukraine of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Nakaz MVS Ukrainy № 475*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0797-17#Text> [in Ukrainian].

36. Pro oboronu Ukrainy. (1991, December 6). [On the defense of Ukraine]. *Zakon Ukrainy № 1932-XII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [in Ukrainian].

37. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. (2001, April 5). [Criminal codex of Ukraine]. *Kodeks Ukrainy № 2341-III*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2840> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.05.2024

УДК 342.9.03

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-111-115

Максименко Наталія Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцентка кафедри права та правоохоронної діяльності,
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
natasha_bs@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1005-5115

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

У статті на підставі аналізу доктринальних та нормативно-правих джерел, здійснено аналіз принципу законності як одного із основних складових елементів принципу верховенства права, та розкрито його втілення у судову практику.

Доведено існування тісного взаємозв'язку між принципом верховенства права та законності, оскільки вони не можуть бути реалізовані в односторонньому порядку. Це виражається в тому, що одним із критеріїв дотримання принципу законності є те, що рішення суду повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права з дотриманням законності. У свою чергу, принцип верховенства права лягає в основу Законів та інших нормативно-правових актів, що приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Наголошено, що принцип законності, який є одним із складових елементів принципу верховенства права, можна розглядати як систему вихідних засад, реалізація яких спрямована на досягнення кінцевої мети та завдань при здійсненні правотворчості та правозастосування, з суворим дотриманням конституційних норм та законів України.

Ключові слова: адміністративне судочинство, принцип законності, принцип верховенства права, принципи адміністративного судочинства, адміністративно-процесуальне законодавство

Maksymenko N. THE PRINCIPLE OF LEGALITY IN ADMINISTRATIVE JURISDICTION AS ONE OF THE COMPONENT ELEMENTS OF THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW

Based on the doctrinal and normative legal sources analysis, the article analyzes the principle of legality as a key component of the rule of law and reveals its implementation in judicial practice.

The close connection between the principle of the rule of law and legality has been proven, as they cannot be implemented unilaterally. One of the criteria for ensuring compliance with the principle of legality is that court decisions should be based on the principles of the rule of law while adhering to legality. In turn, the principle of the rule of law forms the basis of Laws and other Normative Legal Acts adopted based on the Constitution of Ukraine and must be complied with.

It is emphasized that the principle of legality, which is one of the constituent elements of the principle of the rule of law, can be considered as a system of fundamental principles. Its implementation aims to achieve the ultimate goal and objectives in law-making and law enforcement. This involves strict adherence to the constitutional norms and laws of Ukraine.